

Til: Rådgivende utvalg
Fra: Overvåkingsenheten
Tid: 7. september 2022 kl.10-12
Emne: Referat utvalgsmøte på Teams 7. september

Dato: 17.09.2022
Type: RU-møte 3/2022
Saksnr.: 2022/2

Referat fra møte i NIMs rådgivende utvalg – september 2022

Forfall: Sivilombudet, Amnesty, Helsingforskomiteen, NOAS, Frode Elgesem, Anne Hellum, Mishell Akhtar Shakar

1. Velkommen og orienteringer

NIM/Gro: Ønsker velkommen. Adele er i permisjon.

Siden sist har NIM gitt ut en rapport om nordmenns holdninger til samer og minoriteter, og er i ferd med å avslutte arbeidet med en rapport om menneskerettigheter og rus. NIM har også levert en rekke høringsuttalelser, blant annet om koronarapport nr. 2, BPA-lovgivning og ratifikasjon av ILO-konvensjon 190 om vold og trakassering i arbeidslivet. NIM har dessuten gitt innspill til utdannings- og forskningskomiteen om barns rettigheter på Svalbard, og hadde mye aktivitet på Arendalsuka. På spørsmål fra utvalget bekreftet NIM at det skal avgis høringsuttalelse til minerallovutvalget. Dette arbeidet har pågått lenge, og NIM har hatt møte med departementet om saken.

2. Veileder for utredning av menneskerettslige problemstillinger

NIM/Kirsten: NIM har den siste tiden jobbet med utvikling av en veileder for utredning av menneskerettslige problemstillinger, ettersom utredningsinstruksen ikke lenger inneholder et eksplisitt krav til menneskerettslig vurdering. Veilederen skal hovedsakelig gi byråkrater et verktøy som gjør dem bedre rustet til å gjøre gode menneskerettslige vurderinger. Kvaliteten på de menneskerettslige utredningene i statsforvaltningen er varierende, tidvis fraværende, og ofte redegjøres det for de menneskerettslige rammene uten å koble disse til den konkrete saken. Myndighetene stiller seg positive til forslaget, og Lovavdelingen er interessert i et samarbeid om dette.

Innspill/diskusjon: NIM inviterer utvalget til å gi innspill til utformingen av veilederen; foreløpig disposisjon sendt ut før møtet.

Utvalget er positiv til en menneskerettslig utredningsveileder, og peker på at dette også kan være til hjelp for medlemmene selv og andre instanser. Særlig vil en slik

standard gjøre det lettere for medlemmene å peke på mangelfulle menneskerettslige utredninger i statsforvaltningen.

Til spørsmålet om hva som skal inngå i instruksen, peker utvalget på behovet for å tydeliggjøre næringslivets og kommunenes menneskerettighetsansvar. Det er også viktig å bringe EMK art. 17 om misbruk av rettigheter opp i dagen, og det samme gjelder terskelvurderingene i SP art. 27. Når det gjelder praksis fra FN-komiteene kan det være relevant å si noe om hvordan man skal forholde seg til statspraksis som rettskilde, og skille tolkningserklæringer fra gyldige reservasjoner.

Det reises spørsmål om oppdatering av dokumentet. NIM svarer at veilederen ikke vil være et statisk dokument, men ettersom dette er en metodisk veileder og ikke materiell, vil den ikke trenge oppdatering om annet enn rettsutvikling om rettskildene.

3. Samtykkebasert voldtektslovgivning

NIM/Thomas og Hannah: Straffelovrådet skal gjennomgå straffelovens bestemmelser om seksuelle krenkelser, med sikte på å utforme en regulering som samlet sett ivaretar den enkeltes rett til seksuell selvbestemmelse og andre grunnleggende krav til en rettsstatlig utforming av straffelovgivningen. NIM ønsker i sitt innspill å bidra til å gi lovgiver et best mulig grunnlag for å styrke vernet om den seksuelle selvbestemmelse, samtidig som rettsikkerheten ivaretas på en betryggende måte.

Foreløpig vurderer NIM det slik at det er behov for å endre straffeloven for å utforme en mer samtykkebasert voldtektslovgivning for å styrke vernet om den seksuelle integritet. For å oppnå dette, mener NIM at lovgiver, så langt det er mulig, bør forsøke å beskrive de situasjoner der en person ikke kan delta frivillig. Disse omfatter situasjoner der personen har gitt uttrykk for at personen ikke ønsker å delta, ikke er i stand til å uttrykke at personen ikke vil delta og overraskelsestilfeller.

Innspill/diskusjon: NIM ønsker innspill på om en slik opprømsing av typetilfeller er en mer hensiktsmessig løsning enn et eksplisitt krav til samtykke, og om det er flere situasjoner som bør dekkes, som for eksempel passivitetstilfeller. Ppt-presentasjon tilgjengelig for de som ønsker.

Utvalget vil vite hvordan den samtykkebaserte modellen har fungert i Sverige. NIM svarer at erfaringer fra den svenske lovgivningen viser at en uklar regulering av grensetilfeller skyver vanskelige vurderinger over til domstolene, som i noen saker, uten annen veiledning, synes å ha dømt i tråd med sine egne oppfatninger av hva som signaliserer seksuell interesse. Det kan bli en trussel mot rettsikkerheten at

grensetilfellene, og da særlig passivitetstilfellene, beror på en sosialetisk vurdering. Samtidig er det klart at samtykkekravet styrker vernet om integriteten.

Utvalget etterspør også erfaringer fra land med lengre erfaringer med slike bestemmelser enn de nordiske landene. Til dette svarer NIM at disse landene har en annen rettstradisjon (anglo-saxon) der mer er overlatt til domstolene, og at det derfor er lite veiledning herfra om hvordan man løser passivitetsspørsmålene.

NIM tar sikte på å følge opp med et diskusjonsmøte med interesserte aktører i løpet av høsten. Temaet vil senere være gjenstand for dialogmøte med regjeringen (jf. arbeidsgruppe for oppfølging av FNs anbefalinger).

4. Hvordan følge opp personer med omfattende psykiske plager i fengsel

LDO/Guri Hestflått Gabrielsen: En vedvarende alvorlig menneskerettsutfordring er innsatte som soner med alvorlige psykiske plager og ikke får tilstrekkelig helsehjelp i fengsel. LDO var på det kvinnelige høysikkerhetsfengselet Bredtvedt 24. august, og har fått oppdatert informasjon om at situasjonen der er akutt alvorlig og uholdbar, med risiko for brudd på EMK art. 3. Dersom Bredtvedt ikke tilføres mer ressurser til forebyggende aktivitet er det lite sannsynlig at de vil klare å utfase bruken av sikkerhetsseng innen 2024 slik som KDI /myndighetene har satt som mål. LDO mener det kan være på tide å etterlyse at man også på kvinnesiden bør få et eget tilbud til kvinner som har for omfattende psykiske og/eller kognitive utfordringer til å sone i ordinær avdeling. Kapasiteten bør være tilsvarende den for mannlig innsatte med samme problematikk.

Innspill/diskusjon: LDO ønsker å drøfte hva som kan gjøres for å få til nødvendige endringer så raskt som mulig, og hvordan NIM og andre aktører i RU kan følge opp – enten i en samlet innsats eller som koordinerte enkeltaktører. LDO nevner at de i første omgang vil ta dette opp i møte med statssekretær i JD 14. september.

Flere av utvalgsmedlemmene arbeider med dette på ulike måter. Temaet vurderes som mulig satsningsområde for Amnesty, og Barneombudet er særlig opptatt av overgangen fra ungdomsenheten til voksenfengsel i lys av Jonathan-saken. Det pekes på at dette er et brudd på CEDAW, og at dette vil være et svært aktuelt tema i rapporteringen til komiteen og høringen av Norge tidlig på nyåret.

NIM mener det er viktig å følge opp så konkrete innspill, særlig siden man har kommentert problemet på generelt grunnlag gjentatte ganger. Tett samarbeid kan være en god idé, men det er viktigere å ta det opp i en prosess hvor det kan skje noe, for eksempel om statssekretæren i JD som LDO skal møte vil ta dette videre selv. LDO

vil ta til orde for en tilsvarende ordning for kvinner som de har for menn på Ila for statssekretæren. Dersom de ikke får tilstrekkelig gehør fra statssekretæren, vil de utarbeide en kronikk som sendes utvalgsmedlemmene for gjennomlesning.

5. Runde om aktuelle problemstillinger og aktiviteter

- *NIM/Kristin*: NIM har sendt «selvangivelse» til GANHRI i forbindelse med re-akkrediteringsprosessen, og høringen av søknaden skal skje 6. oktober med mindre komiteen vil avvente Stortingets beslutning om endringer i NIM-loven. Flere medlemmer av RU har avgitt tredjeparts-innspill. Det er ellers lite bevegelse i internasjonal rapportering, fordi samtlige komiteer ligger på etterskudd etter korona, men innspill er aktuelt til CEDAW og CRC tidlig i 2023. Oversikt over internasjonal rapportering ettersendt.
- *Ervin Kohn*: Bekymret for påtalemyndighetens berøringsangst for antisemittisme. Lovgivningen vår er god, men vi har få kjennelser på antisemittisme, fordi anmeldelser på antisemittiske handlinger og uttalelser blir henlagt.
- *Aili Keskitalo*: I NIMs høringsuttalelse om forslaget til ny minerallov vil det være viktig for samiske organisasjoner og sivilsamfunn om NIM vurderer den foreslåtte § 2-8 om vektlegging av hensynet til naturgrunnlaget for samisk kulturutøvelse. Det ser i forslaget ut til at det åpnes for å forhandle seg bort fra det som er en terskel for SP27. Etterlyser oppfølging av Fosendommen ett år etter Høyesteretts domsavsigelse. En spennende utvikling relatert til både åpenhetsloven og Fosendommen er at Storebrand har plassert vindkraftsselskap for observasjon for mulig menneskerettsbrudd på grunn av involvering i sak lignende Fosen-saken.
- *Barneombudet*: Engasjerer seg i barns rett til utdanning ifbm. lærerstreiken og jobber med innspill til List of Issues Prior to Reporting fra Barnekomiteen. Lanserer neste uke en rapport om psykisk helsetilbud for barn og unge i kommune-Norge.
- *Eldreombudet*: Er stadig nedleggingsstruet, og jobber med å endre holdningen i Stortinget. Har i samarbeid med Finans Norge presentert en ny norm for banker som sier at man skal håndtere ikke-digitale på lik linje med andre, og jobber med psykisk helsetilbud til eldre og skeiv alderdom.
- *LDO*: Inviterer til frokostseminar på Kulturhuset 15. november 08.00-09.30 sammen med Sivilombudet om utviklingshemmedes tilgang til likeverdige helsetjenester og rett til å bo og leve selvstendig, og har 24. november digitalt utenforskap på dagsordenen på sin årskonferanse. LDO skal møte helseministeren 4. november for å følge opp punkter i tvangslovutvalgets forslag, herunder de store variasjonene i frivillige helsetjenester som Riksrevisjonen har påpekt.
- *Siri Gløppen*: Jobber med en strategiprosess på UiB med spørsmål knyttet til likestilling, diskriminering og akademisk frihet/ytringsfrihet. Har samarbeid med CMI om oppfølgingsmøter for arbeidet Bergen kommune gjør som «Menneskerettighetsbyen Bergen».

Gro takker for møtet, og takker av Camilla fra Barneombudet som har sitt siste møte i RU. Møteslutt 12.00

Neste møte: 7.desember